

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Т. в. о. декана юридичного
факультету

Надія МІСЬКАЦЬОК

31.08.2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

В. о. проректора з науково-
педагогічної роботи

Виктор СІТОВЕРХОВ

2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Директор навчально-наукового інституту
новітніх освітніх технологій

Святослав ПИТЕЛЬ

31.08.2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни “Історія держави і права України”

ступінь вищої освіти – бакалавр

галузь знань – 08 Право

Спеціальність – 081 Право

Освітньо-професійна програма – «Право»

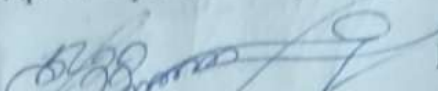
кафедра теорії та історії держави і права

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, КПЗ	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
денна	1	1	30	30	4	8	48	120	1
заочна	1	1	8	4	-	-	108	120	1

Handwritten signature

Тернопіль – ЗУНУ
2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Право» підготовки бакалавра галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право затвердженої Вченою Радою ЗУНУ, протокол № 10 від 23.06.2023 р.

Робочу програму склав доцент кафедри теорії та історії держави і права, к. і. н.
доцент Василь УХАЧ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та історії держави і права, протокол № 1 від 30.08.2023 р.

Завідувач кафедри, д.ю.н., доц.

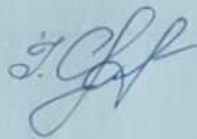

Наталія ЧУДИК

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності Право, протокол № 1 від 30.08.2023 р.

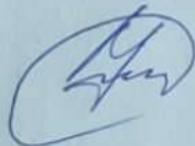
Голова групи забезпечення

спеціальності, д.ю.н., проф.

Ірина ЛУКАСЕВИЧ-КРУТНИК

Гарант ОП

Наталія ЧУДИК

1. СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Історія держави і права України»

Опис дисципліни «Історія держави і права України»

Дисципліна «Історія держави і права України»	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS -4	Галузь знань - 08 Право	Обов'язкова дисципліна Мова викладання українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність – 081 Право	Рік підготовки: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна – 1,2</i> Семестр: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна – 1</i>
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти - бакалавр	Лекцій: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин – 120		Самостійна робота : <i>Денна - 48 год.</i> <i>Заочна - 108 год.</i> Тренінг, КПЗ: <i>Денна – 8 (год.)</i> <i>Заочна –</i> Індивідуальна робота: <i>Денна – 4 (год.)</i> <i>Заочна –</i>
Тижневих годин: Денна форма навчання І семестр – 8 з них аудиторних – 4 год.		Вид підсумкового контролю І семестр – іспит (ДФН) І семестр – іспит (ЗФН)

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Історія держави і права України»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Історія держави і права України є однією із фундаментальних дисциплін в системі підготовки правознавців у вищій школі. Програма та тематичний план дисципліни орієнтовані на глибоке та ґрунтовне засвоєння студентами закономірностей зародження, розвитку і змін типів і форм державно-правових систем, вивчення змісту діяльності державно-правових інститутів, джерел права і галузей права у конкретній історичній обстановці і хронологічній послідовності на території України. З вивчення названого курсу починається опанування студентами першооснов юридичних знань, державно-правових термінів і категорій, ознайомлення з пам'ятками українського права.

Історія держави і права України є історико-юридичною наукою, однією з основних державно-правових професійно-орієнтованих дисциплін. Вивчення цього курсу спрямоване на підвищення якості історико-правової підготовки фахівців, їх загальної юридичної культури, всестороннього розуміння діючого галузевого права.

2.2. Завдання вивчення дисципліни.

В результаті вивчення курсу «Історія держави і права України» студенти повинні:

- сприяння ширшій загальній підготовці студентів з питань і проблем історії української державності та національного права, виробленні у них правового світогляду, необхідного для засвоєння і застосування права у практичній діяльності, засвоєння галузевих і міжгалузевих дисциплін;
- формування наукового світогляду про державно-правові процеси, що відбуваються в Україні та світі;
- ознайомлення з кращими надбаннями законодавчого мистецтва та правотворчістю на різних етапах українського державо- та правотворення;
- використовувати історичний досвід української держави і права в практичній діяльності з розбудови України, робити об'єктивні прогнози в галузі суспільно-політичного розвитку на основі історико-правових знань.

Студенти повинні знати:

- проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;
- основні підходи до періодизації історії української державності та національного права, методологію вивчення і дослідження історико-правових явищ і процесів;
- історико-правові особливості розвитку держави і права України на різних історичних етапах;
- зміст основних джерел українського права (еволюцію звичаєвого права, акультурацію європейських джерел права) характерних для різних історичних періодів;
- загальні закономірності та специфічні особливості розвитку правових систем, галузей та інститутів права на основі хронологічного та регіонально-цивілізаційного принципів;
- самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

Студенти повинні уміти:

- розуміти причини та механізми виникнення, формування і розвитку, умов забезпечення стійкості державно-правових систем в різних соціально-економічних, політичних, соціо- та етнокультурних середовищах;
- застосовувати адекватні методи дослідження та створювати моделі процесів правотворення і правозастосування у певних державно-правових системах в їх історичному розвитку;
- уміти створювати програму вивчення та реалізовувати її щодо функціональної структури та динаміки історико-правових процесів і прогнозування їх розвитку;
- розуміти суть правотворення і правозастосування в конкретних державно-правових умовах співвідносно до характеру історичного процесу;

- уміти застосовувати критерії оцінки відповідності державно-правових систем характеру соціально-економічного, політичного, соціо- та етнокультурного і релігійного стану суспільства на певному історичному етапі розвитку цивілізації;

- самостійно робити висновки щодо ефективності, можливості практичного використання (історичної перспективності) державно-правових систем в цілому або окремих елементів їх структурно-функціональної організації в сучасних процесах українського державо- і правотворення;

- мати професійні незалежні знання та судження про цивілізаційні, загальнодержавні, регіональні проблеми правотворення та правозастосування з урахуванням соціально-економічної, політичної, соціо- та етнокультурної і релігійної специфіки;

- застосовувати співвідносно до потреб державо- і правотворчої практики загальноцивілізаційний та національний історико-правовий досвід, критично аналізувати його та пропонувати соціальнозначимі зміни до нього;

- здійснювати професійну, дослідницьку та просвітницьку діяльність в сфері історико-правових знань.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

- здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

- Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Для успішного оволодіння курсом «Історія держави і права України» студентам необхідно мати знання з шкільних курсів історії та основ правознавства.

Знання здобуті в результаті вивчення дисципліни лягають в основу опрацювання інших навчальних курсів, що передбачені навчальним планом.

2.5. Результати навчання.

Програмні результати навчання, здобуті під час вивчення дисципліни, дозволяють студентам в процесі професійної реалізації:

- проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

- самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

3. Програма навчальної дисципліни «Історія держави і права України»

*Змістовий модуль 1. Науково-методологічні засади курсу «Історія держави і права України». Зародження і розвиток держави і права періоду України-Руси та Галицько-Волинської держави, литовсько - русько - польської доби та визвольних змагань. Державно - правові інститути України періоду Гетьманщини та російсько - австрійського панування.
Тема 1 – 9.*

Тема 1. Історія держави і права України як наука та фундаментальна навчальна юридична дисципліна. Державний лад та суспільний устрій України-Руси (VI – початок XIII ст.)

Предмет і сучасна методологія історії держави і права України. Місце історії держави і права України в системі правознавства.

Джерела і періодизація історії держави і права України. Функції історії держави і права України. Принципи та методи пізнання історико- правових явищ.

Історіографія курсу. Організація навчального процесу з історії держави і права України.

Значення вивчення курсу історії держави і права України у підготовці національно свідомого правника.

Східні слов'яни. Венеди. Держава антів, її суспільно-політичний лад. Племенні княжіння у VI-IX ст. Держава полян-русів. «Русь», «Руська земля». Династичний переворот 882 р. Династія Рюриковичів. а теорія походження України-Руси.

Суспільний лад. Правове становище окремих верств населення. Князі. Бояри. Духовенство. Княжі мужі. Огнищани. Отроки. Гриді. Дітські. Міське населення. Сільське населення. Смерди. Закупи. Изгої. Холопи.

Державний лад. Монархія, її риси та еволюція. Князь. Боярська рада (дума). Віче. Верв. Княжий двір. Удільні князі. Княжі з'їзди (снеми). Місцева адміністрація. Тисяцькі. Сотські. Десятські. Посадники. Волостелі. Тиуні. Вірники. Мостиники. Адміністративна реформа Володимира.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Тема 2. Формування та генеза права Руси-України (VI – початок XIII ст.)

Правова система. Джерела права. Звичаєве право - основне джерело «Руської Правди». Договори Русі з Візантією.

Руська Правда та її редакції. Князівські й церковні статuti. Уроки. Князівські договори та їх види. Візантійські джерела права.

Особливості правової системи України-Руси та її значення. Право власності на землю.

Зобов'язальне право. Види договорів.

Сімейне право та його інститути.

Спадкове право.

Інститути кримінального права: злочини і покарання.

Суди і судочинство.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Тема 3. Галицько-Волинська держава – правонаступниця України-Руси (перша половина XIII – друга половина XIV ст.)

Розпад України-Руси на окремі князівства. Формування Галицького і Волинського князівств. Об'єднання Галичини з Волинню. Перетворення держави з князівства в королівство, її особливості. Загарбання Галичини Польщею і Волині Литвою.

Суспільний лад. Характер феодалізму. Земельна аристократія. Середньозаможні та дрібні бояри. Духовенство. Галицька митрополія. Міське населення. Феодально залежні селяни. Смерди. Холопи.

Державний лад та його особливості. Князівська влада. Дуумвірат. Боярська рада. Роль віча. Феодальні з'їзди. Центральні органи управління: двірський, стольник, оружник, конюший.

Система місцевого управління: тисяцькі, посадники, воєводи, волостелі, старости. «Кормління». Суд та процес. Військо.

Правова система. Джерела права. Звичаї. «Руська Правда». Князівські грамоти. Міжкнязівські договори. Галицько-Волинський літопис. Магдебурзьке право. Волоське право. Особливості правової системи.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Тема 4. Державність і право українських землях у складі Великого князівства Литовського, Королівства Польського та Речі Посполитої (друга половина XIV – середина XVII ст.).

Приєднання українських земель до Литви та його правові аспекти. Поняття «латентна державність». Кревська унія 1385 р. Віленська угода 1401 р. Городельська унія 1413 р.

Суспільний лад. Феодалізм західного типу. Соціальна драбина. Духовенство. Міщани та їх правове становище. Основні категорії селян. “Устава на волоки” 1557 р. Виникнення українського козацтва.

Державний лад. Великокнязівська влада та зміни її прерогатив. Пани-рада. Таємна рада. Великий вальний сейм. Центральна адміністрація. Місцева адміністрація. Система судів у кінці XIV ст. Реформа судової системи в середині XVI ст. Процес.

Джерела права. Звичаєве право. Вплив звичаю на розвиток феодального права. Руська Правда. Великокнязівське законодавство (привілеї). Судебник Казимира IV 1468 р. Статути Великого князівства Литовського 1529, 1566, 1588 рр. Пам’ятки Магдебурзького права. Правові джерела православної і католицької церков. Правові режими земельних володінь. Конституційне право. Спадкове право. Сімейне право. Кримінальне право.

Люблінська унія 1569 р. Утворення Речі Посполитої, його наслідки для України.

Суспільний лад. Фільварково-панщинна система господарства. Магнати. Шляхта. Духовенство. Поділ селянства за правовим становищем. Міське населення, його правове становище. Національна опозиція проти Польщі.

Державний лад. Артикули Генріха Валуа 1573 р., їх вплив на формування державного ладу. Король. Вальний сейм та його складові. Центральне управління. Міське управління.

Правова система. Рецепція литовського права. Основні акти польського права.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Тема 5. Запорізька Січ: особливості суспільно-політичного устрою, права та судочинства. Українська держава та право у період Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (лютий 1648 – серпень 1657 рр.).

Запорозька Січ: причини, умови, соціальні джерела, засади формування та правове становище січового козацтва. Адміністративно-територіальний поділ Січі. Кіш. Курені. Паланки.

Система військово-адміністративної влади. Козацька рада. Кошовий атаман. Генеральна старшина. Військові службовці. Суд та судочинство.

Джерела права. Звичаєве козацьке право. Церковне право. Особливості застосування гетьманських універсалів, царських грамот, універсалів польських королів, як джерел права на Запоріжжі. Характерні риси права.

Україні напередодні Хмельниччини. Головні завдання Національно-визвольної війни, їх реалізація. Зміна правового статусу України відповідно до Зборівського (1649 р.) і Білоцерківського (1651 р.) мирних договорів. Юридичні наслідки переговорів під Жванцем (1653 р.). Українсько-російська угода 1654 р. Правове становище України.

Суспільний лад. Ліквідація польського магнатського і шляхетського землеволодіння. Зміни в соціальній структурі населення. Перетворення козацтва у привілейований стан. Старшина. Рядове козацтво. Православне духовенство. Селянство. Міське населення.

Державний лад. Ліквідація польської адміністративно-політичної системи управління. Формування Української держави, її політична форма. Центральні органи влади та управління. Військова рада. Генеральний уряд. Гетьман. Міське управління. Полкові і сотенні уряди. Магістрати і ратуші у містах. Війти і отамани. Військо. Судова система та процес.

Джерела і розвиток українського права. Звичаєве козацьке право. Рішення загальної військової ради і ради генеральної старшини. Гетьманські універсали. Міжнародні угоди. III Статут Великого князівства Литовського. Збірники Магдебурзького права. Зміни в цивільному та кримінальному праві.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,27,28,29,30,31,37,38,39,40,41,42,43,44,45,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101.

Тема 6. Державно-правові інститути України-Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.)

Період «руїни» в Україні та його політико-правові наслідки. Гетьманські статті і міждержавні договори та їх вплив на суверенітет України.

Суспільний лад. Становий устрій. Знатне військово товариство. Українська шляхта. Козаки. Міське населення. Духовенство. Селяни. Гетьманські універсали 1760 та 1763 рр. про заборону переходу селян. Указ Катерини II 1783 р. про остаточне закріпачення українського селянства.

Державний лад. Адміністративно-територіальний поділ. Центральні органи влади і управління. Гетьман. Генеральна військова рада. Старшинська рада. Генеральна військова канцелярія. Органи місцевого управління та влади. Організація судів. Судова реформа 1760-1763 рр. Обмеження автономії України. Органи Росії для управління Україною. Ліквідація Запорозької Січі. Створення намісництва. Заснування Задунайської Січі.

Джерела права. Звичаєве право. Гетьманські договірні статті. Акти гетьманської влади. Статут Великого князівства Литовського 1588 р. Збірники Магдебурзького права.

Конституція Пилипа Орлика 1710 р.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,19,27,29,30,31,38,39,41,42,43,45,51,52,53,54,66,67,72,73,74,75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101, 136, 145, 149. 152, 158.

Тема 7. Кодифікація українського права другої половини XVIII ст.

Кодифікація українського права. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. «Суд і розправа в правах малоросійських...» 1750 р. Книга «Статут й інші права малоросійські» 1764 р. «Екстракт малоросійських прав» 1767 р. «Екстракт із указів, інструкцій і установлень» 1768 р. Поширення в Україні російського законодавства й витіснення національних особливостей.

Основні риси права. Право власності. Зобов'язальне право. Шлюбно-сімейне право. Право спадщини. Кримінальне право. Судочинство.

«Конфлікт» звичаю і закону у XVIII ст. Звичаєві процедури здійснення правосуддя з цивільних справ у вервних, копних і козацьких судах.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Тема 8. Державно-правові інститути України у складі Російської імперії (XIX ст.).

Кодифікація права першої половини XIX ст.

Землі України у складі Росії. Територіальний поділ. Україна в програмних документах декабристів. Кирило-Мефодіївське братство, його програмні документи.

Суспільний лад. Зародження ринкових відносин. Правове становище окремих верств населення. Завершення юридичного закріпачення селян України. Панщина. Урочна система. Місячина. Інвентарні правила 1847-1848 рр. Реформа управління державними селянами 1837-1841 рр. Військові поселення.

Державний лад. Центральні органи. Перетворення намісництв у губернії. Губернатори та генерал-губернатори. Губернські правління і галузеві установи. Повітовий апарат управління. Земський суд. Присутствія. Губернські і повітові дворянські зібрання. Управління в містах. Скасування Магдебурзького права. Градоначальство. Волосні й сільські органи самоврядування. Судова система.

Право. Офіційний привід кодифікації місцевого права України. Загальна характеристика основних кодифікаційних проєктів: «Звід місцевих законів губерній і областей, приєднаних від Польщі», «Зібрання малоросійських прав», «Звід місцевих законів західних губерній», Повне зібрання законів Російської імперії, Звід законів Російської імперії. Відміна дії норм

Магдебурзького права та Литовського статуту. Поширення на Україну загальноімперського законодавства. Уложення про покарання кримінальні і виправні. Сільський судовий статут.

Найважливіші інститути окремих галузей права. Право власності. Зобов'язальне право. Сімейне право. Кримінальне право.

Колонізаторська національна політика російського самодержавства. Внутрішні і зовнішні чинники реформаторської політики царизму в 60-70-х роках.

Селянська реформа 1861 р., її правова основа. Основні риси реформи. Державні органи з селянської справи, волосні та сільські органи селянського самоврядування. Поширення реформи на державних та удільних селян. Особливості селянської реформи в Україні.

Земська реформа 1864 р., її значення та правове закріплення. Функції земських органів. Порядок обрання губернських і повітових земських зборів, губернських і повітових земських управ.

Міська реформа 1870 р., її значення і правова основа. Компетенція міських органів. Порядок обрання міських дум і міських управ. Судова реформа 1864 р., її правове закріплення та значення. Основні риси реформи: нова система судових органів, демократизація судоустрою і судочинства, запровадження суду присяжних, перебудова прокуратури і створення адвокатури, новий статус слідчих. Військова, фінансова, поліцейська, шкільна, університетська та інші реформи в Росії. Посилення національного гніту в Україні. Валуєвський циркуляр 1863 р. Емський акт 1876 р.

Контрреформи 80-90-х років. Розвиток російського неоабсолютизму. Положення про заходи до охорони державного порядку і громадського спокою 1881 р. Правовий режим стану посиленої і надзвичайної охорони. Положення про воєнний стан 1892 р. Закон про земських дільничих начальників 1889 р. Наступ царського уряду на органи самоврядування. Положення про губернські і повітові земські установи 1890 р. Нове міське положення 1892 р. Судова контрреформа. Уложення про покарання кримінальні і виправні 1885 р. Військово-морський статут 1886 р. про покарання.

Джерела права. Цивільне право. Кримінальне право. Посилення каральної політики царизму в Україні. Зміни в цивільному і кримінальному судочинстві.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,27,28,29,30,31,37,38,39,40,41,42,43,44,45,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101.

Тема 9. Державно-правове становище західноукраїнських земель в складі Австрійської та Австро - Угорської імперій (1772-1918 рр.)

Перший поділ Польщі 1772 р., Константинопольська австро-турецька конвенція 1775 р. і включення західноукраїнських земель до складу Австрії. “Королівство Галичини і Лодомерії”. Революція 1848 р. і створення Головної руської ради у Львові. Зміни державного правового статусу Галичини, Буковини і Закарпаття. Конституція Австрії 1848 р. Открийована конституція 1849 р. Крайові конституції для Галичини і Буковини 1850 р. Австро-Угорська угода 1867 р. та утворення Австро-Угорської монархії. Ціслейтанія і Транслейтанія. Австрійська конституція 1867 р. Відновлення чинності угорської конституції 1848 р.

Державно-правові інститути на західноукраїнських землях на початку ХХ ст. Поширення загального виборчого права і демократичних свобод на територію Західної України. Головна українська рада.

Державний лад. Імператор і король Угорщини. Рейхсрат Австрії та сейм Угорщини. Делегації. Рада міністрів. Спільні міністерства. Крайовий міністр для Галичини. Намісник у Галичині і крайовий президент у Буковині. Органи урядової адміністрації. Галицький становий сейм. Судові органи. Повітові старости. Громадські управи. Жупи в Закарпатті. Комітати. Судово-прокурорські органи. Органи крайового і місцевого самоврядування. Галицький і Буковинський крайові сейми, порядок їх формування, склад і компетенція. Крайовий виділ. Повітові, міські і сільські ради. Імператорський закон 1862 р. про місцеве самоврядування. Організація управління Львова і Чернівців за статутом 1870 р.

Джерела права (конституція, імператорські патенти, закони рейхсрату, кодекси).

Найважливіші інститути окремих галузей права. Право власності. Зобов'язальне право. Спадкове право. Сімейне право. Кримінальне право. Судочинство.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Змістовий модуль 2. Відродження української держави і права у 1917 - 1921 рр. Державно - правовий розвиток радянської України (1917 - 1921рр.). Держава і право незалежної України (1991 - до сьогодні). Темі 10 – 15.

Тема 10-11. Новітня Українська держава і право 1917-1921 рр.

Лютнева революція в Росії. Повалення самодержавства і утворення Тимчасового уряду. Створення автономій та незалежних держав на території колишньої Російської імперії.

Боротьба за національно-державне відродження України. Національно-демократична революція. Утворення Української Центральної Ради (УЦР) та еволюція її юридичного статусу. Всеукраїнський національний конгрес 5-7 квітня 1917 р. Наказ УЦР 5 травня 1917 р. Комітет УЦР (Мала рада). Утворення місцевих українських рад. I універсал УЦР від 10 червня 1917 р. Утворення Генерального секретаріату. II універсал УЦР від 3 липня 1917 р. Статут вищого управління України від 29 липня 1917 р. Тимчасова інструкція Генеральному секретаріату Тимчасового уряду від 4 серпня 1917 р.

III універсал УЦР від 7 листопада 1917 р. і проголошення УНР. Правове становище УЦР, Малої ради та Генерального секретаріату. Організація місцевої влади. Комісари УЦР. Судові органи. Органи охорони правопорядку і державної безпеки. Військове будівництво.

IV універсал УЦР від 9 січня 1918 р. Проголошення самостійності і незалежності УНР. Створення Ради народних міністрів. Окупація України австро-німецькими військами.

Історичний досвід та уроки «першої» УНР.

Законодавча діяльність УЦР. Закон про порядок видання нових законів від 25 листопада 1917 р. Закони в галузі державного будівництва. Правове забезпечення економічного будівництва. Соціальне законодавство. Нормативні акти з кримінального права. Конституція УНР, її зміст і значення.

Переворот П. Скоропадського 29 квітня 1918 р. та його юридичне закріплення (Грамота до всього українського народу та Закони про тимчасовий державний устрій від 29 квітня 1918 р.). Внутрішня і зовнішня політика гетьмана.

Організація державної влади. Форма державного правління. Гетьман, його повноваження. Тимчасовий закон про верховне управління державою на випадок смерті, тяжкої хвороби і перебування гетьмана поза межами держави від 1 серпня 1918 р. Рада міністрів. Міністерства. Фінансова рада. Місцеві органи. Розпуск земельних комітетів УЦР. Губернські і повітові старости. Судові реформи. Військове будівництво. Організація козацтва. Закон про державну варту від 18 травня 1918 р.

Законодавча процедура. Особливості дії нормативних актів часів царизму, Тимчасового уряду та УНР на території Української Держави. Правові основи процесу законотворчості. Законодавчі акти з окремих галузей права. Каральна спрямованість кримінального права. Порушення прав і свобод особи.

«Грамота до всіх українських громадян» від 14 листопада 1918 р. Зміна політичного курсу. Падіння гетьманату.

Українська держава часів Директорії. Створення Директорії та її політико-правова платформа. Декларація Директорії від 26 грудня 1918 р. Відновлення УНР. Рада народних міністрів. Місцеві органи влади. Судові органи. Трудовий принцип розбудови держави. Конгрес трудового народу України 23-28 січня 1919 р. Реорганізація Директорії, її взаємовідносини з урядом.

Акт злуки УНР та ЗУНР, його правове оформлення та юридичні наслідки. Оголошення війни радянській Росії. Зміни у складі Директорії. С.Петлюра. Варшавський договір від 21 квітня 1920 р. та його політико-правова оцінка. Всеукраїнська національна рада. Незреалізовані проекти конституцій УНР. Закони від 12 листопада 1920 р. «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР» та «Про Державну Народну Раду». Ризький мирний договір 1921 р., його політико-правові наслідки для України. Державний центр УНР в еміграції та його політико-правова платформа.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,27,28,29,30,31,37,38,39,40,41,42,43,44,45,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101.

Тема 12. Державно-правові інститути Західно-Української Народної Республіки (1918-1923рр.)

Розпад Австро-Угорщини. Листопадовий національно-визвольний чин. Проголошення ЗУНР. Державний лад. Вищі органи влади й управління. Українська національна рада. Президент-спікер. Виділ УН Ради. Президія УН Ради. Державний секретаріат. Місцева влада та управління. Повітові комісари. Громадські (сільські і містечкові) комісари. Повітові національні ради. Судова система та інші правоохоронні органи. Збройні сили.

Об'єднання УНР і ЗУНР в єдиній соборній Українській державі. Соціально-політичні та економічні перетворення у ЗУНР. Конституційне законодавство. Закони про державну мову від 15 лютого 1919 р., про громадянство та правовий статус чужинців від 8 квітня 1919 р., про земельну реформу від 14-15 квітня 1919 р. Польсько-українська війна. Проголошення президента диктатором ЗУНР і створення Колегії уповноважених.

Визнання Радою послів Антанти за Польщею права на окупацію Східної Галичини. Еміграційний уряд ЗУНР. Проект основ державного устрою Галицької Республіки 1921 р. Рішення Ради послів від 14 березня 1923 р. про анексію Східної Галичини Польщею. Причини падіння ЗУНР.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,27,28,37,38,39,40, 45,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101, 121, 125, 134, 142, 148, 153

Тема 13. Формування радянської держави і права в Україні (1917 – 1922 рр.). Перша кодифікація права Радянської України (1922-1930 рр.).

Жовтневий переворот 1917 р. у Петрограді. Перший всеукраїнський з'їзд рад та юридична сила його рішень. Окупація України радянськими військами. Проголошення Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР). Встановлення воєнно-більшовицької партійної диктатури.

Центральні органи влади та їх еволюція. Місцеві ради. Надзвичайні органи радянської влади. Державні утворення радянського типу на території України.

Правова характеристика взаємовідносин УСРР з РСФРР та іншими радянськими республіками.

Органи управління народним господарством. Воєнний комунізм, його юридичне оформлення. Судова система. Народні суди. Револуційні трибунали. Верховний касаційний суд. Всеукраїнська і місцеві надзвичайні комісії. Створення Центрального управління надзвичайних комісій для боротьби з контрреволюцією, спекуляцією та злочинами за посадою. Позасудові репресії. "Червоний терор". Організація радянської міліції. Органи контролю для боротьби з діяльністю агентів іноземних держав. Будівництво радянських збройних сил. Джерела радянського права. Соціалістична правосвідомість. Пристосування права більшовицької Росії. Перші декрети в галузі цивільного, сімейного, трудового, земельного, кримінального права. Декрети про націоналізацію власності, правове регулювання розподілу. Конституція УСРР. Постанова НКЮ УСРР "Про введення в дію керівних засад з кримінального права РСФРР". Початок кодифікації законодавства.

Внутрішнє становище УСРР на початку 20-х рр. Банкрутство більшовицької економічної політики. Терор голодомором. Законодавче закріплення нової економічної політики. Українізація, її правова основа.

Державний лад. Передумови утворення і юридичне оформлення СРСР. Зміни в структурі органів влади і управління. Вищі органи влади і управління УСРР. Всеукраїнський з'їзд рад. Всеукраїнський центральний виконавчий комітет (ВУЦВК). Президія ВУЦВК. Місцеві органи влади і управління. Адміністративно-територіальна реформа. Судова система та інші правоохоронні органи. Деформації юридичного та фактичного статусу України в складі СРСР. Репресії 1920-х рр.

Передумови та характерні особливості *першої кодифікації права УСРР*. Посилення ролі загальносоюзного законодавчого регулювання. Характеристика права. Особливості радянського законодавства. Конституційне право. Зміни і доповнення до Конституції УСРР у 1925 р. Конституція УСРР 1929 р. Позбавлення та обмеження виборчих прав. Цивільне право. Цивільний кодекс 1922 р. Сімейне право. Кодекс законів про родину, опіку, шлюб і про акти громадянського стану 1926 р. Трудове право. Кодекс законів про працю 1922 р. Земельне право. Земельний кодекс 1922 р. і зміни до нього 1927, 1928 рр. Кодекс законів про народну освіту 1922 р. Адміністративний кодекс 1927 р. Кримінальне право. Кримінальні кодекси 1922 і 1927 рр. Процесуальне право. Виправно-трудова система. Виправно - трудовий кодекс 1925 р.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Тема 14. Особливості державно-правового розвитку УРСР (1930 – кінець 1980-х рр.). Друга кодифікація права Радянської України (1956 - 1985 рр.).

Поворот в економічній політиці. Авантюристична індустріалізація. Примусова суцільна колективізація. Економічне і фізичне знищення заможних селян. Голодомор. Репресії.

Державний лад. Центральні органи влади і управління. Всеукраїнський з'їзд рад (з 1935 р. – з'їзд рад УРСР). Всеукраїнський центральний виконавчий комітет (з 1935 р. – Центральний виконавчий комітет УСРР). Президія ВУЦВК (ЦВК УРСР). Верховна рада УРСР. Рада народних комісарів. Місцеві органи влади. Перебудова роботи сільських рад як органів боротьби за суцільну колективізацію та “ліквідацію куркульства як класу” та її правова база. Активізація роботи комнезамів. Черговий етап адміністративно-територіальної реформи, її вплив на зміну системи місцевих органів державної влади. Централізація правоохоронної системи. Посилення ролі позасудових репресивних органів.

Правова система та її характерні риси. Конституційне право. Цивільне право. Трудове право. Колгоспне і земельне право. Кримінальне право. Кримінально-процесуальне законодавство.

Українська карта в політиці держав напередодні Другої світової війни. Пакт Молотова-Ріббентропа 1939 р. Таємна угода про розподіл впливів у Східній Європі і міжнародне право. Початок війни. Вступ Червоної армії в Західну Україну. Включення Галичини, Північної Буковини до складу СРСР та УРСР.

Напад фашистської Німеччини на СРСР. Перебудова державного апарату УРСР на воєнний лад. Директива ЦК ВКП(б) та Раднаркому СРСР партійним і радянським органам прифронтових областей від 29 червня 1941 р. та звернення Президії Верховної Ради УРСР, Раднаркому УРСР та ЦК КП(б)У від 6 липня 1941 р. «Про воєнний стан». Діяльність місцевих органів державної влади і управління в період війни. Правовий режим воєнного стану і стану облоги. Реорганізація органів суду і прокуратури у зв'язку з введенням воєнного стану. Положення від 22 червня 1941 р. про військові трибунали в місцевостях, оголошених на воєнному стані і в районах воєнних дій. Види військових трибуналів та розширення їх підсудності. Централізація керівництва органами державної безпеки і охорони громадського порядку. Розчленування території України і встановлення німецького окупаційного режиму. Рейхскомісаріат «Україна». «Трансністрія». «Підкарпатська територія». Антифашистське підпілля на Лівобережній та Західній Україні.

Визволення України від нацистських загарбників. Відновлення органів радянської влади в Україні. Утворення нових наркоматів, комітетів і управлінь. Відновлення місцевого державного апарату. Постанова від 1 квітня 1944 р. «Про керівні органи місцевих рад депутатів трудящих». Надзвичайна державна комісія із встановленням і розслідуванням злочинів нацистів та їх спільників і шкоди, які вони заподіяли.

Розширення прав республіки у галузі міжнародних відносин і оборони. Звільнення Закарпаття від німецько-угорських загарбників та юридичне оформлення його входження до складу України. Українська РСР – член-засновник ООН.

Право України в умовах війни. Надзвичайне законодавство. Зміни у цивільно-правових відносинах. Положення від 28 вересня 1943 р. «Про порядок обліку і користування націоналізованого, конфіскованого, виморочного та безгосподарного майна». Припинення справ про виселення з житлових приміщень військовослужбовців та їх сімей. Розширення кола спадкоємців за законом. Сімейне законодавство. Указ Президії Верховної Ради СРСР від 8 липня 1944 р. про внесення змін у сімейне законодавство. Правове забезпечення захисту дітей-сиріт. Трудове право. Трудові мобілізації і трудові повинності. Зміни у режимі робочого часу робітників і службовців. Трудове влаштування і побутове обслуговування інвалідів війни. Земельне законодавство. Нові підстави обов'язкової праці у колгоспі. Кримінальне законодавство. Посилення репресій. Відповідальність воєнних злочинців. Процесуальне законодавство.

Повоєнні адміністративно-територіальні зміни. Посилення сталінізму в 1945 – 1953 рр. «Ждановщина». Втрати населення України в роки Другої світової війни. Антиукраїнська акція «Вісла». Голод в Україні 1946-1947 рр. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Збройний опір УПА і підпілля ОУН радянській репресивній системі.

Ліквідація надзвичайних державно-правових інституцій у перші повоєнні роки. «Вибори» до Верховної Ради УРСР та місцевих рад депутатів трудящих. Перетворення РНК УРСР у Раду Міністрів УРСР. Посилення централізованої бюрократичної системи управління державою. Зміни в системі органів юстиції, прокуратури, державної безпеки і внутрішніх справ.

Право. Посилення праворегулюючої ролі партійних органів. Цивільне право. Зміцнення державної власності. Націоналізація в західних областях, Буковині та Закарпатті. Регулювання господарсько-договірних відносин. Особиста власність. Грошова реформа 1947 р. та її характер. Трудове право. Колгоспне право. Кримінальне законодавство. Проголошення амністії. Нові склади державних злочинів. Скасування в 1947 р. і відновлення у 1950 р. смертної кари. Процесуальне законодавство. Відрив практики застосування законів від офіційних закликів.

Період розкладу сталінізму (1953 – перша половина 1960-х рр.).

Смерть Й.Сталіна. Політична боротьба і кадрові зміни в керівництві партії. Хрущовська «відлига». Вищі органи державної влади. Спроби удосконалити форми управління економікою і культурою. Раднаргоспи. Державні комітети. Приєднання Криму до України. Розширення прав УРСР. Державний лад. Місцеві органи державної влади і управління. Перебудова судової системи та посилення прокурорського нагляду. Закон про судоустрій СРСР 1959 р. Положення про прокурорський нагляд в СРСР 1955 р. Реорганізація органів держбезпеки і внутрішніх справ. Товариські суди. Народні дружини. Кодифікація законодавства. Цивільне право. Трудове право. Колгоспне право. Кримінальне право. Кримінальне судочинство. Суперечливий характер десталінізації. Позаринковий, казарменний соціалізм.

«Брежнєвський період» неосталінізму (середина 1960-х – середина 1980-х рр.). Консервативна і реформаційна лінії. «Стабілізація». Курс на реанімацію командно-адміністративної системи сталінського зразка. Боротьба з проявами національної свідомості. Розвиток державницьких ідей в програмах опозиційних організацій. Реорганізація системи рад. Доктрина «загальнонародної держави». Конституція СРСР 1977 р. про основні принципи політичного і правового устрою «розвинутого соціалізму». Проголошення КПРС керівною і спрямовуючою силою радянського суспільства, ядром його політичної системи. Закритий характер політичної системи радянського суспільства. Одержавлення громадських організацій. Формалізація демократії в політичному житті. Зміцнення панування партійно-радянської бюрократії. Порушення владою законності, прав і свобод людини. Кризові явища в економіці. «Застій».

Правовий статус УРСР як союзної республіки. Закон СРСР від 2 жовтня 1965 р. про зміну системи органів управління промисловістю країни. Ліквідація республіканських рад народного господарства та рад народного господарства економічних районів. Збільшення кількості союзних міністерств і відомств. Залежність УРСР від владного диктату Москви.

Державне будівництво УРСР. Верховна Рада УРСР. Президія Верховної Ради УРСР. Рада Міністрів УРСР. Закон про Раду Міністрів від 19 грудня 1978 р. Державні комітети, міністерства та відомства. Місцеві органи державної влади і управління, їх виконавчі і розпорядчі органи. Нові нормативні акти УРСР, які регулювали організацію та діяльність місцевих рад: закон про порядок відкликання депутата (1979 р.), закон про обласну раду народних депутатів (1980 р.), положення про організацію роботи з наказами виборців в УРСР (1981 р.). Судова система УРСР. Закон про судоустрій УРСР 1981 р. Державний арбітраж. Прокуратура. Органи внутрішніх справ. Адвокатура. Нотаріат.

Основні риси законодавства. Жорстка централізація в законотворчості. Пріоритет державного над особистістю. Безправ'я громадянина, його правова беззахисність. Видання Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік, кодексів УРСР відповідно до загальносоюзного законодавства, хронологічних зібрань законодавства, систематичних зібрань чинного законодавства республік. Зводи законів СРСР і УРСР. Розробка і прийняття Конституції УРСР 1978 р.

Адміністративне законодавство. Цивільне і господарське законодавство. Житлове законодавство. Сімейне законодавство. Трудове законодавство. Природноресурсове законодавство. Кримінальне законодавство. Виправно-трудове законодавство. Процесуальне законодавство.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,27,28,29,30,31,37,38,39,40,41,42,43,44,45,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101.

Тема 15. Держава і право України в період утвердження її незалежності (1991 - до сьогодні)

Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Всеукраїнський референдум та вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Розпад СРСР. Угода про утворення СНД. Стартові умови розгортання державотворчого процесу. Запровадження атрибутів державності. Конституційний договір 8 червня 1995 р. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. Структура, основні положення і значення Основного Закону держави.

Конституційна форма правління, державного устрою та політичного режиму України. Територіальний устрій. Декларація прав національностей України. Закон про національні меншини в Україні. Основи виборчої системи України. Референдум. Правовий статус народних депутатів.

Верховна Рада України. Президент України. Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації. Місцеве самоврядування. Прокуратура. Конституційний Суд України.

Гуманізація правових відносин в Україні. Реформування усіх галузей права. Цивільне законодавство. Правова регламентація майнових відносин в умовах становлення ринкової економіки. Правові основи підприємницької діяльності. Зміни в трудовому законодавстві. Аграрне законодавство. Істотні зміни в кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві. Проблеми і прорахунки в державно-правовому будівництві.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,,29,30,31,37,40,41,42,43,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 111, 121, 123, 126, 128, 134, 141. 148, 157.

**4. Структура залікового кредиту з дисципліни
«Історія держави і права України»
(денна форма навчання)**

	Кількість годин					
	Лекції	Прак-тичні заняття	Самос-тійна робота	Тре-нінг, КПЗ	Індиві-дуаль на робота	Контроль-ні заходи
Змістовий модуль 1. Науково-методологічні засади курсу. Зародження і розвиток держави і права України-Русі та Галицько-Волинської держави, литовсько - польської доби та національно - визвольних змагань сер. XVII ст. Державно - правові інститути України періоду Гетьманщини та російсько - австрійського панування. Теми 1 – 9.						
Тема 1. Науково-методологічні засади курсу «Історія держави і права України». Предмет, методологія, періодизація, історіографія курсу ІДПУ.	2	2	2			Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 2. Становлення і розвиток держави і права України-Руси (VI – початок XIII ст.).	2	2	4		1	Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 3. Галицько-Волинська держава – правонаступниця України-Руси (перша половина XIII – друга половина XIV ст.).	2	2	4			Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 4. Державність і право українських землях у складі Великого князівства Литовського, Королівства Польського та Речі Посполитої (друга половина XIV – середина XVII ст.).	2	2	4	4		Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 5. Запорізька Січ: особливості суспільно-політичного устрою, права та судочинства. Українська держава та право у період Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (лютий 1648 – серпень 1657 рр.).	2	2	4			Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 6. Державно-правові інститути України-Гетьманщини (друга половина XVII – перш. полов. XVIII ст.).	2	2	3		1	Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 7. Кодифікація українського права другої половини XVIII ст.	2	2	4			Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 8. Державно-правові інститути України у складі Російської імперії (XIX ст.). Кодифікація права першої половини XIX ст.	2	2	3			Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 9. Державно-правове становище	2	2	3			Тести,

західноукраїнських земель в складі Австрійської та Австро-Угорської імперії (1772-1918 рр.).						практичні завдання, ЗМ 1
Змістовий модуль 2. Відродження української державності і права у 1917 – 1921 рр. Державно-правовий розвиток УРСР та кодифікація її права (1922 – 1991 рр.). Держава і право незалежної України (1991 - до сьогодні). Теми 10 – 14.						
Тема 10-11. Новітня Українська держава і право 1917-1921 рр.	4	4	4	4	1	Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 12. Державно-правові інститути Західно-Української Народної Республіки (1918-1923 рр.)	2	2	4		1	Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 13. Формування радянської держави і права в Україні (1917 – 1922 рр.). Перша кодифікація права Радянської України (1922-1930 рр.).	2	2	3			Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 14. Особливості державно-правового розвитку УРСР (1930 – кінець 1980-х рр.). Друга кодифікація права Радянської України (1956 - 1985 рр.).	2	2	3			Поточне опитування, тести, практичні завдання
Тема 15. Держава і право України в період утвердження її незалежності (1991 - до сьогодні).	2	2	4		1	Поточне опитування, тести, практичні завдання
Разом	30	30	48	8	4	

(Заочна форма навчання)

	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Науково-методологічні засади курсу. Зародження і розвиток держави і права України-Русі та Галицько-Волинської держави, литовсько - польської доби та національно - визвольних змагань сер. XVII ст. Державно - правові інститути України періоду Гетьманщини та російсько - австрійського панування. Теми 1 – 2.					
Тема 1. Науково-методологічні засади курсу. ІДПУ. Становлення і розвиток держави і права Київської Русі (VI – початок XIII ст.) Галицько-Волинська держава – правонаступниця Київської Русі (перша половина XIII – друга половина XIV ст.)..	2		22		
Тема 2. Українська держава та право у період Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (лютий 1648 – серпень 1657 рр.). Державно-правові інститути України-Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.).	2		22		

Змістовий модуль 2. Відродження української державності і права у 1917 – 1921 рр. Державно-правовий розвиток УРСР та кодифікація її права (1922 – 1991 рр.). Держава і право незалежної України (1991 - до сьогодення). Теми 3 – 5.					
Тема 3. Новітня Українська держава і право 1917-1921 рр. Державно-правові інститути Західно-Української Народної Республіки (1918-1923 рр.).	2	2	20		Поточне опитування
Тема 4. Формування радянської держави і права в Україні (1917 – 1922 рр.). Перша кодифікація права Радянської України. Особливості державно-правового розвитку УРСР у 1930 – кінці 1980-х рр. рр.). Друга кодифікація права Радянської України (1956-1985 рр.).	1		20		
Тема 5. Державно-правовий розвиток незалежної України (1991 – до сьогодення).	1	2	24		Поточне опитування, тестування
Разом	8	4	108		

5. Тематика практичних занять з курсу «Історія держави і права України»

Загальні методичні рекомендації

Вважаємо за доцільне запропонувати студентам ряд методичних порад, які б допомогли оперативню, а головне ефективно підготуватися до практичних занять, так і до тем, що винесені на самостійне опрацювання. Отже:

- студент повинен ознайомитись з методичними матеріалами до теми практичного заняття;
- вдумливо опрацювати рекомендовані джерела та літературу, пам'ятаючи про необхідність конспектування найважливіших фактів, положень, аргументів, дослівних виписок (цитат), тез, розширеного плану, анотації тощо;
- звертатися до словників та довідників, щоб не залишити поза увагою незнайомі поняття, термінологію, старанно працювати з примітками, коментарями, таблицями;
- приділяти значну увагу завершальному етапу підготовки до практичних занять-глибокому осмисленню опрацьованих джерел і літератури стосовно виділених у плані питань, співставленню концепції, позицій і точок зору різних авторів;
- формувати обґрунтовані висновки і узагальнення, запитання своїм колегам;
- виробляти вміння доводити свою точку зору, пов'язувати історичний досвід державо- і правотворення із сучасними проблемами державного будівництва, реформування діючої системи права.

Змістовий модуль 1

Практичне заняття № 1

Тема: Історія держави і права України як наука і навчальна дисципліна. Державний устрій України-Руси (VI - п.п. XIII ст.).....(2 год.)

Мета: розкрити науково-методологічні засади курсу, висвітлити місце і роль дисципліни у підготовці правника. Проаналізувати державний устрій Київської держави.

Питання для обговорення:

1. Історіографія історії держави і права України.
2. Предмет історії держави і права України, функції, періодизація.
3. Головні методи і принципи пізнання історії держави і права України.
4. Історія держави і права України як навчальна дисципліна, її роль у професійній підготовці юриста.
5. Виникнення Києво – Руської держави. Організація влади та управління в Україні-Руси.
6. Суспільний лад України-Руси. Правове становище панівного та залежного верств населення.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Практичне заняття № 2

Тема: Право України-Руси (VI - п.п. XIII ст.).....(2 год.)

Мета: охарактеризувати особливості державного устрою та правової системи на першому етапі української державності.

Питання для обговорення:

1. Основні джерела права України-Руси (VI- п.п. XIII ст.). Походження, джерела, списки і редакції, значення Руської Правди.
2. Характерні риси давньоруського права:
 - 2.1 право власності;
 - 2.2 забор'язальне право; види і форми договорів;
 - 2.3 право спадщини; інститут опіки;
 - 2.4 шлюбно-сімейне право.
 - 2.5 кримінальне право: поняття і види злочинів, мета і система покарань.
3. Суд і судочинство.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Практичне заняття № 3

Тема: Галицько – Волинська держава та її право (XIII – др. п. XIV ст.).....(2 год.)

Мета: розкрити особливості державно-правового розвитку Галицько-Волинської держави – правонаступниці України-Руси.

Питання для обговорення:

1. Особливості державно – правового розвитку українського народу в період політичної роздробленості.

2. Формування і генезис Галицько – Волинської держави.

3. Особливості державного та суспільного устрою .

4. Особливості правової системи Галицько – Волинської держави:

4.1 джерела права;

4.2 цивільне право: право власності; забов'язальне право; види і форми договорів; право спадщини; інститут опіки, шлюбно-сімейне право.

4.3 кримінальне право: поняття і види злочинів, мета і система покарань.

5. Суд та судочинство у Галицько-Волинській державі.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Практичне заняття № 4

Тема: Державність і право на українській землях у складі Великого князівства Литовського (др. пол. XIV- перш. пол. XVI ст.).....(2 год.)

Мета: висвітлити державно-правове становище Литовсько-Руської держави, охарактеризувати джерела та характерні риси права періоду.

Питання для обговорення:

1. Формування Литовсько–Руської держави. Правове становище України у складі Великого князівства Литовського:

1.1 еволюція органів державної влади;

1.2 станова організація суспільства.

2. Джерела права ВКЛ. Литовські статuti (1529, 1566, 1588 pp.).

3. Основні риси цивільного права:

3.1 право власності;

3.2 забов'язальне право;

3.3 право спадщини;

3.4 шлюбно – сімейне право;

4. Основні риси кримінального права:

4.1 поняття і види злочину;

4.2 мета і система покарань.

5. Процесуальне право. Судоустрій та судочинство.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Практичне заняття № 5

Тема: Держава і право на українських землях у складі Королівства Польського та Речі Посполитої (др. пол. XVI – сер. XVII ст.).....(2 год.)

Мета: висвітлити еволюцію державно-правового устрою на українських землях в умовах польської експансії.

Питання для обговорення:

1. Польська експансія та її вплив на соціальну й політичну еволюцію українського суспільства.

2. Суспільний лад та державний устрій в українських землях наприкінці XVI - у п.п. XVIII ст.

3. Правова система:

3.1 джерела права: загальна характеристика;

3.2 інститути цивільного права;

3.3 карне право.

4. Суд та судочинство.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,27,28,29,30,31,37,38,39,40,41,42,43,44,45,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101.

Практичне заняття № 6

Тема: Запорізька Січ: політичний та адміністративно-територіальний устрій. Звичаєве козацьке право (кінець XV – сер. XVII ст.). Українська держава і право у період національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького (1648-1657 рр.).....(2 год.)

Мета: розкрити особливості політичного та адміністративно-територіального устрою Запорізької Січі, охарактеризувати звичаєве козацьке право ; охарактеризувати суспільний та державний устрій Української держави Б. Хмельницького; зміни в правовій системі.

Питання для обговорення:

1. Зародження та феномен українського козацтва: причини, соціальна база, особливості способу життя. Базові принципи політичного устрою. Органи військово-адміністративної влади.

2. Право Запорізької Січі:

2.1 особливості звичаєвого козацького права;

2.2 звичаєве козацьке приватне право;

2.3 звичаєве козацьке карне право.

3. Суд і судочинство в Запорізькій Січі.

4. Передумови та причини національно-визвольної війни. Військові компанії та зміна правового статусу України відповідно до Зборівського (1649 р.) і Білоцерківського (1651 р.) мирних договорів.

5. Суспільний устрій та державний лад.

6. Юридичне оформлення переходу України під протекторат російського царя (політико – правова оцінка «Статей Богдана Хмельницького» і трьох царських жалуваних грамот).

7. Правова система Української козацької держави («Військо Запорозьке»):

7.1 джерела права;

7.2 зміни в інститутах цивільного права;

7.3 зміни в кримінальному праві.

8. Судова система та процес.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,19,27,29,30,31,38,39,41,42,43,45,51,52,53,54,66,67,72,73,74,75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101, 136, 145, 149. 152, 158.

Практичне заняття № 7

Тема: Державно-правові інститути України-Гетьманщини. Кодифікація українського права (середина XVII – кінець XVIII ст.).....2 год.

Мета: розкрити генезис державно-правових інститутів України-Гетьманщини та особливості кодифікації українського права.ї

Питання для обговорення:

1. Період «руїни» в Україні та його політико-правові наслідки. Гетьманські статті – своєрідні конституції Козацько – Гетьманської держави, основа правових відносин України і Московського царства (Переяславські статті Ю. Хмельницького 1659 р.; Батуринські (1663 р.) та Московські (1665 р.) статті І. Брюховецького; Глухівський договір 1669 р. Д. Многогрішного; Конотопські статті 1672 р. за гетьманування І. Самойловича; Коломацькі статті 1687 р. І. Мазепи).

2. Зміни в державному ладі.

3. Суспільний лад. Становий устрій.

4. Ліквідація Гетьманщини (1764 р.) та самотнього полково – сотенного устрою (1781р.). Ліквідація Запорізької Січі (1775 р.): значення, вплив на державотворчі традиції українства.

5. Причини і наслідки кодифікаційних робіт другої половини XVIII («Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р., «Суд і розправа в правах малоросійських...» 1750 р., Книга «Статут й інші права малоросійські» 1764 р., «Екстракт малоросійських прав» 1767 р., «Екстракт із указів, інструкцій і установлень» 1768 р.).

6. Характерні риси розвитку інститутів цивільного та кримінального права.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Практичне заняття № 8

Тема: Державно - правове становище українських земель у складі Російської імперії (XX ст.). Кодифікація права першої половини XIX ст.....(2 год.)

Мета: охарактеризувати державно-правове становище українських земель у складі Російської імперії та імперську кодифікацію права п. п. XIX ст.

Питання для обговорення:

1. Поширення російського територіально-адміністративного устрою на українських землях. Органи і система державного управління на українських землях.

2. Реформи 60-80-х рр. та особливості їх проведення на Україні:

2.1 зміни в українському селі після реформи 1861 р.;

2.2 формування всестанового самоуправління в Україні за реформами 60-70-х рр. XIX ст. (земська 1764 р.), міського самоуправління (1870 р.), судова (1864 р.), військова (1863-1888 р.), освітня (1864 р.), цензурна (1865 р.), фінансова (1860-1864 рр.).

3. Джерела права в українських землях. Кодифікація українського права:

3.1 Зібрання малоросійських прав 1807 р.;

3.2 Звід законів західних губерній 1837 р.

4. Поширення на Україну загальноімперського законодавства (Повне зібрання (1830 р.) та звід законів Російської імперії (1833, 1842 рр.)).

5. Розвиток цивільного та кримінальне право.

6. Судоустрій в українських землях до і в післяреформений період.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,27,28,29,30,31,37,38,39,40,41,42,43,44,45,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101.

Практичне № 9

Тема: Державно - правове становище на західноукраїнських землях у період австрійського та австро – угорського панування (1772 – 1918 рр.).....(2 год.)

Мета: охарактеризувати державно-правове становище українських земель у складі Австрійської та Австро-Угорської імперії та імперську кодифікацію права у XIX ст.

Питання для обговорення:

1. Політико – правове становище західноукраїнських земель у складі Австро – Угорської імперії. Організація управління Галичиною і Буковиною до середини XIX ст.

2. Загальнодержавні органи влади і місцевого управління після утворення дуалістичної держави.

3. Місцеве самоврядування і органи урядової адміністрації в Галичині, Закарпатті та на Буковині.

4. Правова система:

4.1 джерела права;

4.2 практика апробації австрійського законодавства на галицьких землях;

4.3. кодифікація цивільного права;

4.4 кодифікація кримінального права.

5. Судова система.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Змістовий модуль 2

Практичне заняття № 10-11

Тема: Відродження національної державності та права у 1917 – 1921-х роках(4 год.)

Мета: розкрити передумови, етапи, та особливості відродження національної держави у 1917-1920 роках та охарактеризувати правову систему.

Питання для обговорення:

1 - ше заняття

1. Утворення та уконституювання Української Центральної Ради. Універсали УЦР.

2. Державне будівництво „першої” УНР: досягнення та прорахунки.
3. Законодавча діяльність УЦР.
4. Проголошення Української держави П. Скоропадського: історико – правова характеристика природи Гетьманату.
5. Організація державного управління Української держави.
6. Законодавча діяльність доби Гетьманату.

2 - ге заняття (12

1. Державно-правовий статус «другої» УНР за законом та форма влади в Україні.
2. Директорія : пошук „третього шляху”: органи влади й управління.
3. Судові та правоохоронні органи.
4. Законодавча діяльність періоду «другої» УНР.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,27,28,29,30,31,37,38,39,40,41,42,43,44,45,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101.

Практичне заняття № 12

Тема: Державно-правові інститути Західноукраїнської народної республіки 1918 – 1923

рр.(2 год.)

Мета: розкрити передумови, етапи, та особливості державотворення у період ЗУНР та охарактеризувати її правову систему.

Питання для обговорення:

1. Проголошення ЗУНР.
2. Державний устрій ЗУНР:
 - 2.1 вищі органи державної влади;
 - 2.2 місцеві органи управління.
3. Судова та правоохоронна система.
4. Система законодавства ЗУНР:
 - 4.1 джерела право;
 - 4.2 конституційне право;
 - 4.3 цивільне право;
 - 4.4 земельне, освітянське, виборче законодавство;
 - 4.5 карне право.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,27,28,37,38,39,40, 45,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101, 121, 125, 134, 142, 148, 153

Практичне заняття № 13

Тема: Перша кодифікація законодавства радянської України (1922 – 1930 рр.) (2 год.)

Мета: розкрити причини, мету, етапи, завдання першої кодифікації права УСРР та дати характеристику основним кодексам права.

Питання для обговорення:

1. Причини, мета, етапи й основні завдання першої кодифікації законодавства УСРР.
2. Характеристика кодексів з основних галузей радянського законодавства:
 - 2.1 Цивільний кодекс 1922 року та Цивільно-процесуальні кодекси 1924 і 1929 рр.;
 - 2.2 Земельний кодекс 1922 року;
 - 2.3 Кодекс законів про працю 1922 року;
 - 2.4 Кримінальні кодекси 1922 і 1927 років;
 - 2.5 Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб та акти громадянського стану 1926 року;
 - 2.6 Адміністративний кодекс 1927 року.

Література: 1, 2, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 32, 33, 34, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 56, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 88, 89, 90, 91, 92.

Практичне заняття № 14

Тема: Друга комплексна кодифікація права радянської України (1956 – 1986 рр.)...(2 год.)

Мета: розкрити причини, мету, етапи, завдання другої кодифікації права УСРР та дати характеристику основним кодексам права.

Питання для обговорення:

1. Кодифікація радянського права в Україні у 60 –х рр.:
 - 1.1 Цивільне право та його особливості (ЦК1963 р.);
 - 1.2 Трудове право;
 - 1.3 Колгоспне право;
 - 1.4 Кримінальне право і процес (КК 1960 р. , КПК1960 р.).
 2. Видання Зводу законів УРСР.
 3. Продовження кодифікації законодавства у 70 -80 х рр.: принцип пріоритету державного над особистістю:
 - 3.1 адміністративне законодавство;
 - 3.2 цивільне і господарське законодавство;
 - 3.3 трудове законодавство;
 - 3.4 кримінальне законодавство.
- Література:* 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,27,28,29,30,31,37,38,39,40,41,42,43,44,45,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 101.

Практичне заняття № 15

Тема: Держава і право в умовах розбудови суверенної і незалежної України (1991р. - до сьогоднішня).....(2 год.)

Мета: *розкрити процеси державно-правового розвитку незалежної України.*

Питання для обговорення:

1. Правові наслідки проголошення України незалежною державою.
2. Реформування та створення нових органів влади (1991-2015 рр):
 - 2.1 концепція реорганізації державного управління та проблеми реформування системи влади в період 1991-1996 рр.;
 - 2.2 правові основи організації державної влади в Україні після прийняття Конституції 1996 р.
3. Розробка і прийняття нової Конституції України 1996 р. Зміни до Основного Закону: 2004 р., 2010 р., 2014 р.: правова оцінка.
4. Національна («помаранчева» 2004-2005 рр.) та революція гідності (2013-2014 рр.): державно-правова характеристика стратегія реформування країни.
4. Реформування законодавства: етапи, характерні риси. Кодифікація права.
5. Реформування правоохоронних органів: здобутки та прорахунки реформ.
6. Реформування судової системи: етапи, особливості, досягнення та прорахунки.

Література: 6,7,8,9,10,11,16,17,18,19,29,30,31,37,40,41,42,43,51, 52, 53, 54, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 85, 86, 94, 95, 96, 111, 121, 123, 126, 128, 134, 141. 148, 157.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання з дисципліни «Історія держави права України»

КПЗ з дисципліни «Історія держави і права України» розбите на **варіанти**, кожен з яких включає **три завдання**, які, по-перше, охоплюють тематичні блоки курсу (тобто, кожне завдання відповідає переліку тем, що передбачені відповідним заліковим модулем. Це в свою чергу забезпечує наскрізний контроль індивідуальної роботи студента на протязі вивчення дисципліни), відповідаючи заліковим модулям, по-друге, передбачають творчі завдання:

- аналіз норм цивільного, цивільно-процесуального, сімейного, кримінального, кримінально-процесуального права за джерелами українського права;
- розв'язання ситуаційних задач на основі аналізу джерел вітчизняного права;
- складання тематичного глосарію історико-правових понять;
- складання розгорнутого плану відповіді із висновками до проблемних тем курсу;
- опрацювання окремих тематичних аспектів монографічної літератури з навчального курсу;
- складання тематичних схем, таблиць з розкриттям особливостей державного устрою, характерних рис розвитку українського права, судоустрою та судочинства.

Варіанти КПЗ з дисципліни «Історія держави і права України»

Варіант 1

1. Випишіть та проаналізуйте норми сімейного права за «Руською Правдою».
1. Складіть розгорнутий план відповіді із висновками по проблемі: «Концепції розбудови Української козацької держави (1648-1657 рр.)».
3. Складіть тематичний глосарій історико-правових понять по темі 13.

Варіант 2

1. Проаналізуйте джерела іноземного права, чинні на Русі.
2. Складіть таблицю по темі: «Порівняльний аналіз реформування судової системи українськими урядами 1917-1920 рр.».
3. Складіть тематичний глосарій історико-правових понять по темі 15.

Варіант 3

1. Випишіть та проаналізуйте норми, що регулювали право власності на землю за «Руською Правдою».
2. Складіть схему та розкрийте повноваження органів центральної влади Російської імперії у п. п. XIX ст.
3. Дайте правову оцінку Першому Універсалу Центральної Ради.

Варіант 4

1. Розв'яжіть ситуаційну задачу (за статтями Руської Правди): «Чоловік звернувся до церковного суду з проханням розлучитися, мотивуючи своє звернення тим, що його дружина кілька разів без його дозволу ходила на бенкети і додому поверталась». Чи міг суд задовольнити такий позов?
2. Складіть тематичний глосарій історико-правових понять по темі 8.
3. Складіть розгорнутий план відповіді до теми: «Основні етапи та особливості державотворення України 1991-1999 рр.».

Варіант 5

1. Випишіть та проаналізуйте норми, що регулювали зобов'язальні правовідносини за «Руською Правдою».
2. Складіть таблицю на тему: «Особливості судочинства на українських землях в литовсько-русько-польську добу»
3. Випишіть та проаналізуйте статті Конституції УСРР 1919 року, що розкривали структуру та повноваження вищих органів влади.

(Детальніше розробку варіантів КПЗ див.: *Історія держави і права України. Навч.-метод. матеріали. Тернопіль: Вектор, 2023.*)

7. Самостійна робота з дисципліни «Історія держави і права України» (денна форма)

№ п/п	Тематика	Кіл-сть годин
1.	Дослов'янські державні утворення на території України: місце та роль в національному державо – та правотворенні.	
2.	Джерела та характерні риси права Київської Русі.	
3.	„Руська Правда” – видатна правова пам'ятка Русі – України.	
4.	Церковне (канонічне) право Київської Русі.	
5.	Давньоруське звичаєве право.	
6.	Цивільні правовідносини за Руською Правдою.	
7.	Кримінальне право за Руською Правдою та Литовськими Статутами: порівняльний аналіз.	
8.	Галицько – Волинська держава – правонаступниця державних традицій Київської Русі.	
9.	Джерела та характерні риси розвитку права Галицько – Волинської держави.	
10.	Зобов'язально-договірні відносини за звичаєвим правом (X – поч. XX ст.).	
11.	Звичай як джерело формування українського трудового права.	
12.	Звичаєве право у родинно – шлюбних відносинах країнців (X – поч. XX ст.)	
13.	Звичаєві норми у розвитку кримінального та кримінально-процесуального права (X – поч. XX ст.)	
14.	Литовсько – Руська держава: особливості державного та суспільного устрою.	
15.	Литовські статuti: зміст та значення для розвитку українського права.	
16.	Право власності, зобов'язальне та спадкове право за Литовсько – Руської доби.	
17.	Розвиток кримінального права за трьома Литовськими статутами.	
18.	Органи центрального та місцевого управління на українських землях періоду польського панування.	
19.	Судоустрій та судочинство на українських землях в литовсько – русько – польський період.	
20.	Магдебурзьке право та його застосування в Україні.	
21.	Система військово – адміністративних органів і управління Запорізької Січі.	
22.	Звичаєве козацьке право і суд на Січі.	
23.	Копні суди на українських землях у XIV – XVI ст.	
24.	Особливості державного устрою та суспільного ладу Війська Запорозького у 1648 – 1657 рр.	
25.	Гетьманські статті – конституції Української гетьманської держави.	
26.	Кодифікація українського права другої половини XVIII ст.	
27.	„Права, за якими судиться малоросійський народ” 1743 р. – перший кодекс українського права.	
28.	Конституція Пилипа Орлика: основні ідеї і можливості реалізації як державного документа.	
29.	Розвиток цивільного та кримінального права Козацько – Гетьманської держави.	
30.	Причини та хід кодифікації українського права та загальноросійської кодифікації перш. пол. XIX ст.	
31.	„Зібрання малоросійських прав” 1807 р. : зміст та значення.	
32.	Порівняльний аналіз судоустрою в українських землях до і після судової реформи 1864 р.	
33.	Джерела та система права на західноукраїнських землях часу австрійського панування (кін. XVIII – 1918 р.).	
34.	Органи самоврядування в Галичині та Північній Буковині періоду	

	австрійського панування.	
35.	Розвиток цивільного та кримінального права в українських землях у складі Австро – Угорської імперії.	
36.	Репліка прокурора: зміст і правила проголошення.	
37.	Захисна промова адвоката: суть, зміст (факти і оціночні міркування). Структура захисної промови.	
38.	Законодавча діяльність „першої” УНР.	
39.	Порівняльний аналіз земельного законодавства України періоду 1917-1920 рр.	
40.	Державне будівництво та право доби Гетьманату.	
41.	Державне будівництво та право „другої” УНР (доба Директорії)	
42.	Судова система “першої” та “другої” УНР та Української Держави: порівняльний аналіз.	
43.	Конституція УНР 1918 р.: зміст та значення.	
44.	Порівняльний аналіз судової системи на різних етапах Української революції (1917 – 1920 рр.).	
45.	Конституційне законодавство ЗУНР.	
46.	Конституційний проект С. Дністрянського.	
47.	Перша Конституція радянської України (1919 р.).	
48.	Кодифікація радянського законодавства в Україні у 20 – х роках ХХ ст.	
49.	Цивільне і цивільно-процесуальне право УСРР у 20-х роках ХХ ст.	
50.	Кримінальне і кримінально-процесуальне право УСРР у 20-х роках ХХ ст.	
51.	Кримінальні кодекси УСРР 1922, 1927 рр.: порівняльний аналіз.	
52.	Цивільний кодекс УСРР 1922 р.: основні положення.	
53.	Друга комплексна кодифікація радянського права в Україні (1956 – 1984 рр.).	
54.	Колгоспне і земельне право.	
55.	Державотворча діяльність ОУН, УПА, УГВР.	
56.	Судова система та правоохоронні органи УРСР у 70 – 80 –х роках ХХ ст.	
57.	Конституція УРСР 1978 року.: основні положення.	
58.	Зміни в законодавстві УРСР періоду перебудови (1985 – 1991 рр.).	
59.	Проблеми державного будівництва незалежної України (1991- 2015 рр.): етапи, особливості.	
60.	Прийняття Конституції незалежної України 1996 року: зміст та значення.	
61.	Кодифікація законодавства незалежної України (1991 – 2015 р.).	
62.	Реформування судової системи України на сучасному етапі.	
	Разом	48

Самостійна робота з дисципліни «Історія держави і права України» (заочна форма)

№ п/п	Тематика	Кіл-сть годин
1.	Дослов'янські державні утворення на території України: місце та роль в національному державо – та правотворенні.	
2.	Джерела та характерні риси права Київської Русі.	
3.	„Руська Правда” – видатна правова пам'ятка Русі – України.	
4.	Церковне (канонічне) право Київської Русі.	
5.	Давньоруське звичаєве право.	
6.	Цивільні правовідносини за Руською Правдою.	
7.	Кримінальне право за Руською Правдою та Литовськими Статутами: порівняльний аналіз.	
8.	Галицько – Волинська держава – правонаступниця державних традицій Київської Русі.	

9.	Джерела та характерні риси розвитку права Галицько – Волинської держави.	
10.	Зобов'язально-договірні відносини за звичаєвим правом (X – поч. XX ст.).	
11.	Звичай як джерело формування українського трудового права.	
12.	Звичаєве право у родинно – шлюбних відносинах країнців (X – поч. XX ст.)	
13.	Звичаєві норми у розвитку кримінального та кримінально-процесуального права (X – поч. XX ст.)	
14.	Литовсько – Руська держава: особливості державного та суспільного устрою.	
15.	Литовські статuti: зміст та значення для розвитку українського права.	
16.	Право власності, зобов'язальне та спадкове право за Литовсько – Руської доби.	
17.	Розвиток кримінального права за трьома Литовськими статутами.	
18.	Органи центрального та місцевого управління на українських землях періоду польського панування.	
19.	Судоустрій та судочинство на українських землях в литовсько – русько – польський період.	
20.	Магдебурзьке право та його застосування в Україні.	
21.	Система військово – адміністративних органів і управління Запорізької Січі.	
22.	Звичаєве козацьке право і суд на Січі.	
23.	Копні суди на українських землях у XIV – XVI ст.	
24.	Особливості державного устрою та суспільного ладу Війська Запорозького у 1648 – 1657 рр.	
25.	Гетьманські статті – конституції Української гетьманської держави.	
26.	Кодифікація українського права другої половини XVIII ст.	
27.	„Права, за якими судиться малоросійський народ” 1743 р. – перший кодекс українського права.	
28.	Конституція Пилипа Орлика: основні ідеї і можливості реалізації як державного документа.	
29.	Розвиток цивільного та кримінального права Козацько – Гетьманської держави.	
30.	Причини та хід кодифікації українського права та загальноросійської кодифікації перш. пол. XIX ст.	
31.	„Зібрання малоросійських прав” 1807 р. : зміст та значення.	
32.	Порівняльний аналіз судоустрою в українських землях до і після судової реформи 1864 р.	
33.	Джерела та система права на західноукраїнських землях часу австрійського панування (кін. XVIII – 1918 р.).	
34.	Органи самоврядування в Галичині та Північній Буковині періоду австрійського панування.	
35.	Розвиток цивільного та кримінального права в українських землях у складі Австро – Угорської імперії.	
36.	Репліка прокурора: зміст і правила проголошення.	
37.	Захисна промова адвоката: суть, зміст (факти і оціночні міркування). Структура захисної промови.	
38.	Законодавча діяльність „першої” УНР.	
39.	Порівняльний аналіз земельного законодавства України періоду 1917-1920 рр.	
40.	Державне будівництво та право доби Гетьманату.	
41.	Державне будівництво та право „другої” УНР (доба Директорії)	
42.	Судова система “першої” та “другої” УНР та Української Держави: порівняльний аналіз.	
43.	Конституція УНР 1918 р.: зміст та значення.	
44.	Порівняльний аналіз судової системи на різних етапах Української революції (1917 – 1920 рр.).	
45.	Конституційне законодавство ЗУНР.	

46.	Конституційний проект С. Дністрянського.	
47.	Перша Конституція радянської України (1919 р.).	
48.	Кодифікація радянського законодавства в Україні у 20 – х роках ХХ ст.	
49.	Цивільне і цивільно-процесуальне право УСРР у 20-х роках ХХ ст.	
50.	Кримінальне і кримінально-процесуальне право УСРР у 20-х роках ХХ ст.	
51.	Кримінальні кодекси УСРР 1922, 1927 рр.: порівняльний аналіз.	
52.	Цивільний кодекс УСРР 1922 р.: основні положення.	
53.	Друга комплексна кодифікація радянського права в Україні (1956 – 1984 рр.).	
54.	Колгоспне і земельне право.	
55.	Державотворча діяльність ОУН, УПА, УГВР.	
56.	Судова система та правоохоронні органи УРСР у 70 – 80 –х роках ХХ ст.	
57.	Конституція УРСР 1978 року.: основні положення.	
58.	Зміни в законодавстві УРСР періоду перебудови (1985 – 1991 рр.).	
59.	Проблеми державного будівництва незалежної України (1991- 2015 рр.): етапи, особливості.	
60.	Прийняття Конституції незалежної України 1996 року: зміст та значення.	
61.	Кодифікація законодавства незалежної України (1991 – 2015 р.).	
62.	Реформування судової системи України на сучасному етапі.	
	Разом	108
	8. Тренінг з дисципліни	
	Порядок проведення і тематика тренінгу з дисципліни «Історія держави і права України»	
	<p><i>По-перше</i>, одним з ключових завдань курсу є оволодіння студентами навиками аналізу нормативно-правових актів, що регулюють сферу українського державо- і правотворення.</p> <p><i>По-друге</i>, на тренінги студентам винесено ситуаційні задачі з основних джерел історії українського права.</p> <p>Тематика завдань на тренінг з дисципліни «Історія держави і права України»</p> <p>1. Розв’яжіть ситуаційну задачу (за статтями Руської Правди): “Чоловік звернувся до церковного суду з проханням розлучитися, мотивуючи своє звернення тим, що його дружина кілька разів без його дозволу ходила на бенкети і додому поверталась”. <i>Чи міг суд задовольнити такий позов?</i></p> <p>2. Розв’яжіть ситуаційну задачу (за “Правами.....” 1743 р.): “Особа, захищаючи себе під час бійки з п’яною особою, завдала сильних ударів нападникові, внаслідок чого останній помер”. <i>Як у такому випадку має вчинити суд: засудити чи виправдати підозрюваного?</i></p> <p>3. Розв’яжіть ситуаційну задачу (за статтями Руської Правди): “Тіун М., померши, не залишив заповіту для своїх дітей, народжених від рабині”. <i>Чи могли отримати спадок за законом ?</i></p> <p>4. Розв’яжіть ситуаційну задачу (за статтями Руської Правди): “Суд виніс вирок смердові в розмірі 40 гривень за відрубаний палець, кваліфікувавши злочин за статтею 5 Руської Правди”. <i>Чи вірна кваліфікація злочину?</i></p> <p>5. Розв’яжіть ситуаційну задачу (за “Правами.....” 1743 р.): “Шляхтич удень проник на територію князівського палацу і викрав золоті речі на суму 2 рублів. Під час спроби втекти з місця крадіжки злодій був затриманий і переданий до суду. У судовому засіданні з’ясувалося. Що злодій вже один раз затримувався за крадіжку майна у шляхтича Ю. суд ухвалив рішення відрізати підсудному вухо”. <i>Чи вірно вчинив суддя?</i></p> <p>6. Розв’яжіть ситуаційну задачу (за “Правами.....” 1743 р.): “Чиншовий селянин М., поникнувши в церкву для здійснення крадіжки, наразився на опір з боку священника, який на той момент там перебував. У результаті інциденту духовній особі було завдано побоїв. Суд визнав вину селянина М. і засудив</p>	

	його до смертної кари”. Чи законне рішення ухвалив суд. Якщо ні, то як мав відповідати підсудний? (Детальніше розробку завдань на тренінги див.: ЕНММ «Історія держави і права України»).	
Разом		8

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Історія держави і права України” використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів КПІЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- есе;
- ректорська контрольна робота;
- екзамен;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни “Історія держави і права України” визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Заліковий модуль 4	Разом
20%	20 %	20 %	40 %	100 %
1. Усне опитування під час заняття (8 тем по 5 б. = 40 б.) 2. Письмова робота = 60 б.	1. Усне опитування під час заняття (10 тем по 5 балів = 50 б.) 2. Письмова робота = 50 б.	1. Написання КППЗ на основі сформованих індивідуальних завдань = 50 б. 2. Захист КППЗ = 30 б. 3. Активна участь у тренінгах, презентації та самопрезентації = 20 б.	1. Теоретичні питання (2 пит. по 30 б.) – макс. 60 б. 2. Тестові завдання. (5 тестів по 4 б.) – макс. 20 б. 3. Сутність поняття, терміну (2 по 10 б.) – макс. 20 б.	

Шкала оцінювання:

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECES
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор Epson EB-S05.	1-15
2.	Прикладне програмне забезпечення загального призначення (засоби Microsoft Office).	1-15

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ з дисципліни «Історія держави і права України»

Навчальні підручники та посібники

1. Бобринець В.І. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К.: Епос, 2021.
2. Володимиренко І.І. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К.: Епос, 2020.
3. Грабовський С., Ставрояні С., Шкляр Л. *Нариси з історії українського державотворення*. К., 1995.
4. Гавриленко О.А. *Історія держави і права: хрестоматія-практикум: [навчальний посібник]*. Харків: ХНУ імені В.Н. Карабіна, 2015. 346 с.
5. *Історія правоохоронних органів України: Підручник* / С. В. Банах, А. В. Грубінко, В. В. Савенко. В. 3. Ухач. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 232 с.
6. *Історія держави і права України. Академ. курс: У 2-х т.* / За ред. В.Я. Тація і А.Й. Рогожина. К. 2000.
7. *Іваненко В.С. Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К.: Наука, 2019.
8. *Історія держави і права України. Курс лекцій* / За ред. В.Г. Гончаренка. К., 2004.
9. *Історія держави і права України* / За ред. А.Й. Рогожина. Т. 1-2. К., 2002.
10. *Історія українського права. Навч. посібник*. / За ред. проф. О.О. Шевченка. К. 2001.
11. Кузьминець О., Калиновський В., Дігтяр П. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К., 2009.
12. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. Львів, 2009.
13. Лащенко Р. *Лекції по історії українського права*. К., 1998.
14. Музиченко П. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К., 2009.
15. Тищик Б.Й. *Історія держави і права України: академічний курс: підручник*. Київ: Ін Юре, 2015. 807 с.
16. *Українське державотворення: Невитребуваний потенціал*. Словник-довідник. К., 1997.
17. Ягровий Д.О. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К.: Бізнес школа, 2019.
18. Яковенко О.Д. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К.: Наука, 2021.
19. Ухач В.З. *Історія держави і права України (конспекти лекцій)*. Навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2022.

Збірники документів

20. *Вивід прав України*. Львів, 1991.
21. Гунчак Т. *Українська революція. Документи 1919-1924 рр.* Нью-Йорк, 1984.
22. *Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Збірник документів*. Київ, 1993.
23. *Документи Богдана Хмельницького. 1648-1657 р.* Харків, 1961.
24. *Історія держави і права України: практикум [навчальний посібник]*. Бурдін М. Ю ... [та ін.]; Мін. Внутріш. справ, Харків. нац-ний ун-т внутріш. справ. Харків: О.В. Бровін, 2017. 443 с.
25. *Історія української конституції*. Укл. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Київ, 1996.
26. *Конституційні акти України. 1917-1920 рр.* Київ, 1992.
27. *Літопис руський*. Київ, 1990.
28. *Літопис Самовидця*. Київ, 1971.
29. Мірчук П. *Українська повстанська армія 1942-1952. Документи і матеріали*. Львів, 1991.
30. *Національні відносини в Україні ХХ ст.* Збірник документів і матеріалів. Київ., 1994.
31. *Права, за якими судиться малоросійський народ*. Київ, 1997.
32. *Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У 2-х томах*. Київ, 1996.
33. *Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х томах* / В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький. Київ, 1997.

Спеціальна література з окремих проблем дисципліни «Історія держави і права України»

34. Андрейцев В. І. *Магдебурзькі грамоти українським містам: спроба інкорпорації: монографія*. Фонд муніципальних реформ "Магдебурзьке право", Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України ... [та ін.]. Хмельницьк: Хмельницький ун-т управління та права, 2019. 274 с.
35. Астахова В. І. *Деякі правові аспекти висвітлення української історії*. Правознавство: Доповіді і повідомлення III Міжнар. Конгресу українців. Харків, 1996.
36. Алексєєв Ю. М., Кульчицький С. В., Слісаренко А. Г. *Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985 - 1999 рр.* Київ, 2000.
37. Будзилович І. Особливості розвитку державності, права і функції церкви у Київській Русі (аналітичний нарис). *Право України*. 1999. № 1.
38. Бірюкова А. Співвідношення звичаю та закону: історичний аналіз. *Право України* 2008. № 3.

39. Бочарников Д. Чи дійсно юридичне право було єдиним інструментом державного управління суспільством в Київській Русі? *Право України*. 2019. № 11.
40. Буркацький Л. Спадкування за княжої доби Київської Русі-України. Юрінком. *Юридична Україна*. 2009. № 20.
41. Бойко І. Джерела права Галицько - Волинської держави (1199-1349 рр.). *Вісник ЛУ. Серія юридична*. Львів, 2006. Вип.42. С. 67-72.
42. Боднарчук Т. І. Литовсько-Руська держава як етап розвитку української державності. *Українська державність: історія і сучасність. Мат - ли. наук. конф.* Київ, 2021.
43. Буша Н. До питання становлення та розвитку цивільного права України у X - XIX ст. *Право України*. 2018. № 1.
44. Бедрій М. *Вервний суд і копний суд: історико-правове порівняння*. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали XV регіональної науково-практичної конференції (8-9 лютого 2010 р.). Львів, 2010.
45. Бедрій М. Стадії судового розгляду в українському копному судочинстві. *Вісник Львівського університету: Серія юридична*. 2021. Вип. 51.
46. Бойко І. *Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349-1569 рр.): монографія*. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 628 с.
47. Бойко І. Застосування польського права у руському воєводстві (1434-1569 рр.). *Проблеми українського державотворення і захисту прав людини в Україні: Наук. зб.* Львів, 2006.
48. Бойко І. Й. *Інститут покарання на українських землях (IX – XX ст.): навч посіб для студ вищ. навч. зал.* Київ: Атіка, 2014. 326 с.
49. Бойко І. Й. *Держава і право Гетьманщини*. Львів, 2000. 231 с.
50. Бойко І. Й. *Правове регулювання цивільних правовідносин в Україні (IX – XX ст.): навч посіб для студ вищ. навч. зал.* Київ: Атіка, 2012. 348 с.
51. Брецько Ф. Історія держави і права України в схемах і таблицях. *Історія України*. 2021. № 29-32. С. 21-23.
52. Василенко М. П. *Матеріали до історії українського права*. Київ, 1929.
53. Вовк Ю. Формування та діяльність уряду радянської України у 1917 - 1922. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2018. Вип. 1(51).
54. Вівчаренко О. Правова охорона земель на українських теренах: історичний аспект розвитку. *Юридична Україна*. 2011. № 6.
55. Веденєєв Д., Биструхін Г. Військова діяльність руху ОУН та УПА й їх противників у світлі норм міжнародного гуманітарного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 7.
56. Гудима Д. До питання про поняття та структуру вітчизняної антропології права. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2020. Вип. 42-43.
57. Грубін А. В. Звичаєве право в системі правової освіти: повернення до витоків українського права. *Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи: Зб. тез доп. на міжнар. конф. Тернопіль: Вектор*, 2009.
58. Грозовський І. Козацьке право. *Право України* 1997. № 6.
59. Грозовський І. Право власності на землю в Запорізькій Січі. *Право України*. 1997 № 8.
60. Голосніченко Д. Розподіл повноважень державних органів і посадових осіб за Конституцією гетьмана П. Орлика. *Юридична Україна*. 2008. № 3.
61. Гурій О. *Право в українській козацькій державі: друга половина XVII-XVIII ст.* Київ, 1994.
62. Гончаренко В. Державно-правове будівництво в перші роки незалежності України (24 серпня 1991 р. - середина 1996 р.). *Вісник Акад. прав. наук України*. 2000. № 4.
63. Головка Л. О. Право власності в Україні радянського періоду (1917 - 1992 рр.). *Часопис Київського університету права*. 2018. № 2.
64. Гришук В. К. *Кодифікація кримінального законодавства України: проблеми історії і методології*. Львів, 1992.
65. Дашкевич Я. Полково - сотенний лад XVII - XVIII століть на Україні - штучна „біла пляма”. *Пам'ятки України*. 1990. № 1; його ж. Гетьманська Україна. Полки. Полковники. Сотні. *Пам'ятки України*. 1990. № 2, 3.
66. Івановська О. П. *Звичаєве право в Україні (етнотворчий аспект)*. Київ: Експо, 2002.
67. Єрмолаєв В. М. *Вищі представницькі органи влади в Україні: історія, теорія та практика: монографія*. Харків: Право, 2017. 446 с.
68. Захарченко П. П. Київська Русь: державний устрій, суспільний лад та основні риси права. *Історія України*. 2002. № 7, 10.
69. Захарченко П., Вікторов І. Суспільно - політичний лад і право на землях України у складі Великого Князівства Литовського. *Історія України*. 2002. № 33 - 34.

70. Ковальова С. Г. Суб'єкти правовідносин у литовсько-руському праві XIV-XVI ст. *Правова держава*. 2018. Вип. 22.
71. Костицький М. В. Методологія пізнання української історико-правової дійсності. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Львів, 1993. Вип. 30.
72. Кравець В. Р., Барабаш Н. О. Проблеми періодизації історії держави і права України: багатоманіття схем і підходів. *Правове життя України. Мат-ли міжнар. наук. конф. 21-22.05.10 р.* Одеса: Фенікс, 2019.
73. Кравчук М.В. Методичні засади проведення історико-правового дослідження. *Психологія і суспільство*. 2009. № 3.
74. Кравчук М. В. Особливості державного і військового будівництва на завершальному етапі існування Української Центральної Ради: історико-правовий аспект. *Visegrad journal on human rights*. 2018. № 5. С.82-85
75. Кравчук М. В. Держава та армія УНР в добу Директорії та їх правове закріплення. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. № 6.
76. Кравчук М. В. Особливості державного будівництва Західноукраїнської Народної Республіки у військовій сфері: історико-правовий аспект. *Visegrad journal on human rights*. 2020. № 4. С. 82-85 (0,6 ум.др).
77. Кравчук М. В. Військове будівництво у державотворенні України 1917-1921 рр.: історико-правовий аспект. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. № 6. 88-97.
78. Кравчук М. В. Особливості державотворення та військового будівництва у період Директорії (історико-правове дослідження). *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 16-17 квітня 2021 р.]*. Тернопіль: Університетська думка, 2021. С. 29-32.
79. Курило О. Покарання за кримінальним судочинством Польщі у міжвоєнний період (1918-1939 рр.). *Підприємство, господарство і право*. 2012. № 2.
80. Кривуля О.М. Методологічні аспекти дослідження історії держави і права України к. XVIII - поч. XIX ст. URL.: <http://www.pravo.vuzlib.net>.
81. Крестовська Н.М. *До питання про періодизацію історико-правових макропроцесів*. Наукова спадщина проф. В.С. Кульчицького (1919-2009) і сучасність: матеріали XXIV Міжн. історико - правової конф. 28 квітня - 1 травня 2011 р., м. Львів / Ред. кол.: А.М. 98. 98. Бойко (голова), І.Б. Усенко (заступник голови), І.Б. Бойко (відповідальний секретар) та ін.-Львів: Вид-й центр ЛНУ ім. І.Франка, 2011.
82. Кульчицький М. В. *Методологічні проблеми творення нового українського права*. На шляху до правової держави. Львів, 1992.
83. Кульчицький В., Тищик Б., Бойко І. *Галицько - Волинська держава (1199 - 1349 рр.)*. Львів: Бібліос, 2006.
84. Кульчицький В. С. *Державний лад і право в Галичині*. Львів, 1996.
85. Кобилецький М. Виникнення Магдебурзького права. *Вісник ЛУ. Серія юридична* 2008. Вип. 47.
86. Кульчицький В. С. *Державний лад і право в Галичині в др. пол. XIX - на поч. XX ст.* Львів, 1965.
87. Крикун Ю. С. *Звичасве право українців у наукових дослідженнях 1920-х – поч. 1930-х років*. Київ: Дуліби, 2016. 178 с.
88. Каменський А. УПА - з погляду міжнародного права. *За вільну Україну*. 2005. № 6.
89. *Кодифікація цивільного законодавства на українських землях*. За ред. Р.О. Стефанчука та М.О. Стефанчука. К., 2009.
90. *Конституційно - правові засади становлення української державності*. В. Я. Тацій., Ю. М. Тодика, О. Г. Данильян та ін. Харків, 2003.
91. Калаур І. Р. *Кодифікація цивільного законодавства на українських землях: у 2-х т.* Укладачі Ю.В. Білоусов, І.Р. Калаур, С.Д. Гринько та ін. За ред. Р.О. Стефанчука та М.О. Стефанчука. К.: Правова єдність, 2009.
92. Музиченко П. Методологічні принципи та методи пізнання історико-правових явищ. *Юридична освіта і правова держава: Зб. наук. праць*. Одеса, 1997.
93. Музика І. В. Історія права як суспільний процес: класичні і сучасні підходи. *Часопис Київського університету права*. 2017 № 4.
94. Мірошниченко М. І. *Державність і право України. Генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку XX ст.)*. Київ, 2006.
95. Музиченко П. П. *Правова система Литовсько-Руської держави. Проблеми педагогіки вищої медичної освіти в вузах України: Зб. наук. праць*. Одеса, 1995.
96. Музиченко П. Конституційність Статуту ВКЛ 1529 р. *Правове життя в Україні. Мат-ли міжнар. наук. конф. 21-21.15.10*. Одеса: Фенікс, 2010.
97. *Суд і судочинство на українських землях у XIV-XVI ст.* За заг ред. проф. П. Музиченка. О., 2000.

98. Мацькевич М. Конституційне законодавство Австро - Угорщини др. пол. ХІХ ст. і правова платформа українського національного руху. *Право України*. 2009. № 5.
99. Мацькевич М. Державотворчі процеси в Україні на сучасному етапі її розвитку: проблеми і перспективи. *Право України*. 2021. № 2.
100. Новосядло І. Становлення та розвиток методології української історико-правової науки. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали XV регіональної науково-практичної конференції (8-9 лютого 2010 р.)*. Львів, 2012.
101. Настюк М. Й., Костицький М. В., Гураль П. Ф., Тищик Б. Й. *Методи вивчення історико-правових явищ*. Львів, 1996.
102. Наріжний Н. *Судівництво і кара на Запоріжжі*. Київ, 2000.
103. Нелін О. До питання про формально-догматичний і становий поділ права Київської Русі. *Юридична Україна*. 2018. № 2.
104. Нелін О. Співвідношення сімейної власності і спадкування у Київській Русі. *Юридична Україна*. 2011. № 8.
105. Огаренко Т. О. Етапи реформування правової системи України. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2011. № 1.
106. *Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія. Історичні нариси*. Київ: Наукова думка, 2005.
107. *Правовий звичай як джерело українського права (ІХ - ХІХ ст.)*. За ред. І. Усенка. Київ: Наукова думка, 2016.
108. Паньонко І. М. *Апарат управління Запорізької Січі (сер. ХVІ - 1775 р.)*: автореф дис. канд. юрид. наук. Львів, 2000.
109. Паньонко І. М. Система покарань у запорізьких. Наукова спадщина проф. В. С. Кульчицького (1919-2009) і сучасність: матеріали ХХІV Міжн. історико - правової конф. 28 квітня - 1 травня 2011 р., м. Львів. ред.кол.: А.М. Бойко (голова), І.Б. Усенко (заступник голови), І.Б. Бойко (відповідальний секретар) та ін. Львів: Вид-й центр ЛНУ ім. І. Франка, 2011.
110. Петрів Р. Право Австрії та Східної Галичини (70-ті рр. ХVІІІ - 70-ті рр. ХІХ ст.). *Право України*. 2000. № 6.
111. Панич Н. Анексія Галичини Австрією та поширення австрійського права на її території. *Вісник ЛУ. Серія юридична*. 2006. Вип. 43.
112. Подковенко Т. О. Система законодавства України в 1917 - 1921 рр. *Актуальні проблеми правознавства: Наук. зб. ЮІ ТАНГ. Тернопіль*, 2001. Вип. 2.
113. Патриляк І. Державне будівництво в планах ОУН (травень 1941 року). *Київська старовина*. 2003. № 2.
114. Проблеми державно-правової реформи в Україні: Зб. наук. праць. К., 1997.
115. Резнік О. І. *Періодизація історико-правового процесу: концептуальні аспекти*: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук. Одеса, 2008.
116. Рязанов М. *Слов'янське право в правовій спадщині України: монографія*. За ред. Ю.М. Оборотова; Нац. у-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2015. 157 с.
117. Рибак А. І. *Концепція української держави в ідеології ОУН (1939-1950 рр.)*: дис...канд. політ. наук: 23.00.01. Національний ун-т «Острозька академія». Острог, 2007.
118. Радзивілл О. А. *Право народів від неоліту до нового часу: монографія*. О. А. Радзивілл. Київ: Нац. авіаційний ун-т, 2021. 2 т. 235 с.
119. Сеньків Ю. Судебник (Казимира) 1468 р., його структура, зміст та значення. *Вісник ЛУ. Серія юридична*. 2018 Вип. 46.
120. Скрипнюк О. Конституція П. Орлика 1710 року: основні правові та політичні ідеї та її історичне значення. *Юридична Україна*. 2019. № 4.
121. Толкачова Н. *Звичаєве право: Навч. посібн.* Київ, 2005.
122. Тищик Б., Бедрій М. Копне судочинство в Україні та особливості його здійснення (ХІV - ХVІІІ ст.). *Право України*. 2010. № 1.
123. Трохимович В. Державотворчі ідеї Проводу ОУН в Україні (1940-1950). *Український визвольний рух. ЦДВР*. Львів, 2019. 36 10.
124. Токарчук О. Деякі аспекти дослідження історико-правових підстав української державності. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3.
125. Усенко І. Б. Історія держави і права України: проблеми предмета та методології досліджень. *Правова держава: ювілейний щорічник наукових праць*. Київ, 1999. Вип. 10.
126. Ухач В. З. *Історія держави і права України. Навчальний посібник (конспекти лекцій)*. Тернопіль: Вектор, 2021. 378 с.

127. Ухач В. З. Проблема легітимізації повстанської влади на контрольованих ГК УПА українських територіях (др. пол. 1943–поч. 1945 рр.): історіографічний аспект. *Актуальні проблеми правознавства. Збірник наукових праць ЮФ ТНЕУ*. 2017. Випуск 2. С. 11-16.
128. Ухач В. Український визвольний рух 1940–1950-х років: інституціалізація досліджень (вибрані аспекти). *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 1 (17). С. 35-42.
129. Ухач В. Жандармерія – політична поліція Російської імперії в ХІХ поч. ХХ ст.: організаційно-правові аспекти становлення та діяльності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. Вип. 4 (24).
130. Ухач В. З. Розвідка та контррозвідка українських самостійницьких сил у 1944-1949 роках: історіографічний дискурс (вибрані аспекти). *«Законотворчість, правовладдя та справедливість у демократичній державі»: збірник мат-лів Міжнар. юрид. науково-практичної конф. «Актуальна юриспруденція»* www.legalactivity.com.ua/, м. Київ, 18 червня 2020 р. Тези наукових доповідей. Київ, Тернопіль: ВЦП «Економічна думка», 2020.
131. Ухач В. З. Жандармерія в імперії Габсбургів: нормативно-правове забезпечення, організаційна структура, діяльність. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. Вип. 3 (27).
132. Ухач В. З. Державна варта в системі розбудови правоохоронних органів Української держави Павла Скоропадського. *Актуальні дослідження правової та історичної науки: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Вип. 32 (м. Тернопіль, 13 травня 2021 р.). Тернопіль, 2021. С. 52-57.
133. Ухач, В. Український визвольний рух 1940–1950-х років: інституціалізація досліджень (вибрані аспекти). *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. Вип. 4. С. 13-19.
134. Ухач В. Етапи та особливості правового визнання боротьби УПА за незалежну Україну в національному законодавстві (До 80-чя утворення Української повстанської армії). *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Вип. 4. С. 35-42.
135. Чехович В. А. Перша кодифікація радянського законодавства. *Мала енциклопедія етнодержавознавства*. Київ: Довіра: Генеза, 1996.
136. Чехович В. Друга кодифікація радянського законодавства. *Мала енциклопедія етнодержавознавства*. НАН України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 1996.
137. Шандра Р. *Суд та судочинство за волоським правом на ЗУЗ у ХІІІ - ХVІІІ ст.: монографія*. Львів: Край, 2008.
138. Шемчушенко Ю. С. Що є право? Антологія української юридичної думки. В 10 т. / Редкол. Ю.С. Шемчушенко (голова) та ін. Т. 10: *Юридична наука незалежної України*. Київ, 2005.
139. Шемчушенко Ю. С. Сучасна юридична наука в Україні: здобутки і перспективи. *Антологія української юридичної думки. В 10 т. / Редкол. Ю.С. Шемчушенко (голова) та ін. Т. 10: Юридична наука незалежної України*. Київ, 2005.
140. Ярмиш О. Актуальні проблеми історико-правового дослідження в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 2-3.
141. Яковлів А. *Звичаєве право в Україні. Курс лекцій Д. Антоновича*. Київ, 2003.
142. Kharasyk N. Labor legislation of the Ukrainian SSR in the first postwar decade (1945-1955).
143. Comparative and analytical law is an electronic scientific professional publication of the Faculty of Law of Uzhhorod National University. 2020. № 1. Pp. 28-34.
144. Kozinets O. G., Patuk A. A. Domestic and foreign policy of the Ukrainian state during the time of P. Skoropadsky. Comparative and analytical law is an electronic scientific professional publication of the Faculty of Law of Uzhhorod National University. 2020. № 4. Pp. 21-27
145. Skoropadsky. Comparative and analytical law is an electronic scientific professional publication of the Faculty of Law of Uzhhorod National University. 2020. № 4. Pp. 21-27.
146. Protosovitska Lyu S. History of State and Law of Ukraine: [textbook in diagrams]. National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv: OV Yamchynsky, 2019. 359 p.
147. Ukhach V. Z. Formation and genesis of state-building ideas of the Ukrainian nationalist leadership in 1940-1950 of the XX century. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series. Legal sciences. 2013. № 4.
148. Ukhach Vasil. Special detachments of the Ukrainian liberation novemtnt in 1944-1949: visions of modern scholars. International Scenfific Conference Scenfific Development of New Eastern Europe: Conference Proceedings, Part I, April 6, 2019. Riga, Latvia: Baltija Publishing. 216 pades. P. 188-191.